

Az Örömhír újság 5. számához

A Gyere velünk a Biblia korába rovathoz:

Ézsaiás és Jeremiás könyvéhez

Tariska Zoltán ref. lp. tanulmányából részletek

Bevezetés:

Az ÓSZ-i választott nép életében 3 kiemelten fontos tisztség volt: a papi, a prófétai és a királyi tiszt. Mindez előre mutatott az Isten – ember Krisztusra, aki Isten kegyelembe fogadott népének tökéletes főpapja, főprófétája és királya.

A próféta szó (héber eredeti: nábi) jelentése: látó. Olyan ember, aki egy adott korban, kultúrában, történelmi helyzetben minden külső tényezőtől függetlenül a világmindenség Teremtőjétől kapott lelki látása alapján Istentől kijelentést, útmutatást kapott jelenbeli és jövőbeli eseményekre. Mindezek szorosan összefüggésben vannak Istennek azzal az egész emberi történelmet átívelő és összekötő tervével, amelyet a kijelentés alapján Isten üdv-tervének nevezünk (üdvösség: isteni szabadítás és megtartás a gonosszá vált világban a gonoszság hatalmából a belső, lelki rabságból, és megtartás Isten számára, Isten örök céljaira, az adni tudás szabadságára).

A próféták mondanivalójának súlyát az adja meg, hogy így kezdhetik mondanivalójukat: Így szól az Úr, Így szól az én Uram, az Úr. Azt soha nem hagyhatjuk figyelmen kívül ezeket a bibliai könyveket olvasva, hogy a próféták, miközben Istent képviselték nemzetük körében és az akkori világtörténelmi összefüggésekben, mindig hűségesek maradtak nemzetükhöz. Volt, akinek a prófétai voltát a babilóni világbirodalom uralkodója is elismerte, és felajánlotta neki a lehetőséget, hogy a királyi udvarban éljen (ld. Jeremiás). De a próféta ezt nem fogadta el, inkább vállalta a kiszolgáltatott Isten népével maradást, még akkor is, ha ez számára mártírhalálhoz vezetett (Ézsaiás).

Ézsaiásra és kora

ÉZSAIÁS

Ézsaiás nevének jelentése: Isten üdvössége, Isten az üdvösség, az Úr segít.

Életéről és koráról a következőket lehet tudni: Isten a jeruzsálemi templomban hívta el a prófétai szolgálatra (6,1). Pontosan megnevezi az időpontot is: Uzzijá király halála évében, ez pedig Kr.e. 740. Ekkor már érett fiatalember, ami azt jelenti, hogy 25-30 éves kora környékén járt. A könyve elején megnevezi azt a 4 királyt, akik idején prófétált. Az utolsó király, akinek ideje alatt még biztosan élt és munkálkodott Ezékiás király volt, aki Kr.e. 695-ig uralkodott.

Kik voltak a próféták? Olyan Istentől kiválasztott személyek, akikhez Isten szólt, kijelentette magát nekik, és ők ezt a kijelentést továbbadták kortársaiknak, az ószövetségi választott népnek. Ennek a népnek volt egy speciális küldetése:

nemzedékről nemzedékre hordozniuk, őrizniük és továbbadniuk kellett a Messiás jövetelének Istentől kapott ígértét (1Móz 3,15; 12,3). Mondanivalójukat így kezdték: Így szól az Úr. Ez a legnagyobb felelősséget jelentette: Isten nevében szólni. Sajnos, az Ördög már abban a korban is támasztott utánzókat, akik hamisították az Isten kijelentését, és olyan kijelentéseket mondtak, amiket nem Istentől kaptak, amik nem is következtek be. De a maga akaratát kereső emberi lelkek szívesebben hallgatták ezeket a bűnt nem megítélő, bűnbánat nélkül is jobb sorsot, Istentől való szabadítást, jobb jövőt, Izrael nagyságát jövendőlköző hamis prófétákat, mint az Isten szentségét, bűn miatti ítéletét, örök akaratát hirdető prófétákat.

Ézsaiás személye

A bibliai könyv alapján a következők tudhatók meg Ézsaiásról: családos ember volt, akinek a felesége is prófétaasszony volt (8,3). 2 fiának Isten szerint prófétai nevet ad: „a maradék megtér” és „hamar a zsákmányra, gyorsan a prédára” (7,3; 8,3). Íráshoz értő ember volt, sőt körülötte tanítványi kör alakult ki (8,16–17). Bejáratos volt kora királyaihoz, Ezékiás király mint kegyes ember, Ézsaiás segítségét is kéri. Kora történelmi eseményeit jól ismerő, és azokat Isten szemszögéből látó emberként adja tovább a kapott kijelentéseket. Műveltsége saját kora átlagműveltségéből kiemelkedik a Biblia ismerete terén is.

Kortörténeti összefüggések

Szabad és gazdag országban kezdte prófétai működését, meghódított, adó-fizető, az idegen megszállás pusztításában sínylődő országban fejezte be. Ebben az időben a kisebb szomszéd népek is gyakran egymás ellen fordultak, de erre az időre esik a keleti birodalmak kialakulásának kora. Előbb az asszír birodalom foglalja el az északi 10 törzs területét (Kr. e. 722, majd 701-ben a megmaradt 2 törzs, Júda királysága ellen fordul. Az asszír birodalmat a babiloni, majd a méd-perzsa uralom váltotta. De ez már több évszázadot ölel fel, viszont az ószövetségi választott nép életét, sorsát ezek a világbirodalmak nagyban befolyásolták.

Egyiptom, mint szomszéd ebben az időben már nem volt olyan erős, mint a korábbi évszázadokban. A próféták üzenete éppen ezért az emberekben, uralkodókban vagy birodalmakban segítséget látó politikát folytató uralkodók számára éppen ez volt: ne bízzatok az emberekben, se az idegen népek bálványáiban, még akkor sem, ha azok – átmenetileg – a világpolitika színpadán sikereseknek látszanak is, mert a világtörténelmi események Isten határozata, akarata szerint történnek. Ő a történelem ura, és az is marad minden körülmény között. Ezt nehezen tudták elfogadni azok a királyok és vezető emberek is, akik harcolni akartak nemzetük dicsőségéért, de azok is, akiket pl. Isten aláza, átmenetileg az idegen birodalom számára való adófizetésre int.

A hitélet a különféle külső és belső pogány és bálványimádó hatások miatt – északi 10 törzs Salamon után 2 aranyborjút imád – a vallási szinkretizmus kora. Ez a nép életében is súlyos elhajlásokhoz vezetett. Vallási formalizmus, kiüresedett templomi alkalmak, Isten szentségének semmibe vétele és az élő Isten akaratával szembeni engedetlenség volt a jellemző.

Összefoglalva: nem könnyű korban és körülmények között hívta el Isten Ézsaiást arra,

hogy hirdesse akaratát, ítéletét, szentségét, az engedelmességet és az istenfélőknek az elkészített kegyelmét. De akit Isten elhív a történelem bármely pontján, az csak ugyanazt válaszolhatja, amit Ézsaiás válaszolt: „Itt vagyok, engem küldj!” (6,8).

Ézsaiás könyvének tartalma

Ha egy mondattal össze lehetne foglalni Ézsaiás könyvét, talán így mondanám: Ézsaiás könyve arról szól, hogyan bánik, cselekszik az örökkévaló szent, hatalmas és hűséges Isten a történelemben egészen a célba érkezésig. Már az első fejezetben megfogalmazódnak Ézsaiás fontos témái: a külsőleges istentisztelet, szertartások, böjt ítélete; Isten kegyelme, ahogyan a bűnös felé mentő, irgalmas szeretettel fordul; Isten szentsége, amelyet nem csak elhívásakor látott és tapasztalt meg, hanem ami alapján Izráel Szentjének nevezi Istent; és a maradék, akik az Isten ítéletei közepette a bűnbánat és megtérés útját megtalálva Isten megtartó kegyelméből. Isten népének megújulása csak a személyes bűnbánat, bűnvallás útján lehetséges, ám minderre csak azért van lehetőség, mert Isten kegyelmével fordul választottai felé: „Ha vétkeitek skarlátpirosak is, hófehéreké válhattok” (1,18).

A következő fejezetek fontos témája „az Úr napja”, „az a nap”, „seregek Urának napja” (2,12). Ezt a próféta az Isten igazságos ítélete napjaként látja és láttatja. A próféciák itt is mint a további fejezetekben két síkon mozognak. Van egy olyan üzenetük, amivel Isten Ézsaiás kortársait szólítja meg, figyelmezteti arra az ítéletre, amely hitehagyásuk és ebből eredő erkölcsi magatartásuk miatt utol fogja őket érni rövidesen. De ezeknek a próféciáknak vannak olyan mondatai, amelyek eszkatológikus, azaz a történelem utolsó idejére és Isten utolsó ítéletére mutatnak előre.

A 9. fejezet egy nagyon fontos témát mutat be, amely aztán Ézsaiás könyvében sokféleképpen visszatér: Az eljövendő Messiásról ad Isten kijelentést: „Egy gyermek születik nekünk, fiú adatik nekünk. Az uralom az ő vállán lesz, és így fogják nevezni: Csodálatos Tanácsos, Erős Isten, Örökkévaló Atya, Békesség Fejedelme. Uralma növekedésének és békéjének nem lesz vége...” (5-6). A Messiás uralmát mutatja be a 11. fejezet, ahol a messiási béke megvalósulását halljuk a prófétától.

Közben elhangzanak az ítéletet tartalmazó próféciák a gonosz vezetőkről, majd az éppen fenyegető világbirodalomról, Babilonról és a környező népekről (10; 13-25; 28-30; 34). Egy pillanatra álljunk meg a 14. résznél. Miközben egy földi király bukásáról szól Ézsaiás, elmondja azt is, hogy az Isten ellen lázadó ember mögött az áll, aki a bűneset előtt Isten ellen lázadt az angyal-világban, és Isten helyére akart ülni. A próféciák megértésében mindig fontos megkeresnünk: mi volt az ott és akkor megszólaló üzenete Istennek, mi érvényes ebből ránk, és mi az olyan üzenete, amely ezután fog még beteljesedni.

A 26 – 27.; 32 –33; 35. fejezetekben egy másik nagyon fontos témát vesz elő a próféta: Isten nem hagyhatja engedetlené vált népét ítélet nélkül, de haragja nem tart örökké, sőt, azt ígéri, hogy lesznek,, akiket ő megtérít és a szétszórtságból is újra

összegyűjti majd népét. Itt is fel-felvillan egy olyan prófécia a jövődőről, amely csak az Újszövetség felől értelmezhető, ill. ott látjuk beteljesedését. Pl. „Végül kiárad ránk a lélek a magasból” (32,15). Ez a prófécia az első pünkösdkor teljesedett be, és tart azóta is. Különösen is gazdag a 35. fejezet, amely a fogságból hazatérők örömét írja le. Ám nem csak olyan szavakat használ, amely az akkori korra értendő, hanem olyanokat is, amik az isteni váltság alapján értelmezhetők. A „szent út” tartalmában teljes mértékben a keskeny útnak felel meg (Mt 7,14). A „megváltottak” arra a váltságmunkára mutat előre, amelyet Isten cselekedett Krisztusban.

A 36-39 fejezetek egy konkrét történelmi eseményről, Isten jelenlétéről és kegyelmes szabadításáról szólnak. Asszíria királya Jeruzsálem ellen vonult. Vezérei Istent a bálványistenek sorába sorolva erőtlennek és tehetetlennek nevezik. Ezékiás király Ézsaiástól kérdezi meg Isten tanácsát, akaratát. Isten a felfuvalkodott ellenséget egy éjszaka megsemmisíti. Ezt Ezékiás Istentől való meggyógyítása követi, aki azonban nem tanult meg teljesen Istenben bízni, és eldicsekedett a gyógyulása után őt meglátogató követeknek kincseivel. Ezért a próféta Isten szerint megfeddi.

A 40. fejezettől megváltozik a prófécia hangneme. Itt következnek azok a fejezetek, ami miatt Ézsaiást az Ószövetség evangélistájának is nevezik. Isten vigasztalni akarja népét. A vigasztalás héber szava azt jelenti: az egyensúlyt veszített embert az egyensúlyba visszasegíteni és ott megtartani. Milyen kifejező képe ez Isten Krisztusban végzett munkájának. Az elhangzó ígéret a Messiás, az Istentől érkező szabadító útjának készítésére szólítanak fel. Ez Keresztelő János munkásságában ment végbe történelmileg, de azóta is vannak Istennek útkészítői.

A következő fejezetekben Ézsaiás szól Isten mindenek feletti voltáról, tökéletességéről, arról, hogy csak Ő tud védelmet adni népének minden helyzetben, csak Ő tud újat cselekedni. Ezért értelmetlen a bálványokhoz fordulás, a bálványok tisztelete és segítségül hívása. Isten a hűtlen népről leveszi kezét, engedi a maga útján menni, de ha népe újra visszafordul hozzá, akkor Ő kész újat cselekedni velük, megváltottjait nem veti el örökre, még ha meg is fenyíti őket hűtlenségükért. Megszólal a megtérés, hit személyes oldala: Ne félj, mert megváltottalak, neveden szólítottalak, enyém vagy (43,1), és ennek közösségteremtő ereje (40,31). Isten megszólítása személyes megszólítás, de aki válaszol rá, az egy új közösségnek, Isten megváltott népének a tagjává válik.

Különleges helyet foglalnak el Ézsaiás könyvében az Isten Szolgájáról szóló fejezetek: 42; 49; 52 vége; 53. Ki ez a személy? Az Újszövetség felől nézve csak egy értelmezése létezik ezeknek a fejezeteknek: Isten (szenvedő) szolgája Jézus Krisztus. Amit pl. az 53. fejezet mond el Isten szolgájáról, az Jézus szenvedéseiben szó szerint teljesedett be. (A hithű zsidók számára az Ézs 53. ma is tiltott fejezete az Ószövetségnek.)

Az utolsó fejezetekben a bűnöst mentő Isten ragyog fel. Megszólal hívó szava (55), könyörülete (57), amelyik nem csak Izráélé, hanem minden embernek szól (56). Így hív az igazi istentiszteletre, amelyik tőle indul, ahol Ő mondja meg, hogy mi tetszik neki és mit fogad el (58). A személyes bűnbánat vezet el a vele való kapcsolatban a megváltottak boldog életéhez (59-60). A kegyelem által munkálja Isten az egyén és a közösség életében azt az életet, ami célba fog érni az örökéletben. Ennek azonban

nem csak elfogadói, részesei lehetünk, hanem akik a kegyelem megajándékozottjai, azokra magukra is azt a feladatot bízta Isten, hogy menjenek megszabadított életükkel a lelki rabok közé, hívogassanak, mutassák fel életükkel Isten dicsőségét, kegyelme végtelen gazdagságát (61-66).

Összefoglalva azt mondhatjuk el: Ézsaiás kora lelkileg egy nagyon nehéz kor volt. A környező birodalmak győzelmei sokak számára váltak kísértéssé: hagyjuk el az élő Istent. Ézsaiás a napi eseményeket örökkévaló összefüggéseiben látja. Prófeciáiban Isten választ ad a mindennapok kérdéseire éppúgy, mint az üdvtörténet távlataira. Isten örök kegyelme megtérésre hív, de ugyanez a kegyelem munkálkodik az Istenben bízók életében mindvégig. Felragyog az új teremtés, a mennyei dicsőség.

KÉRDÉSEK

Ézsaiás könyvének kérdései:

- 1.) Kik voltak a próféták?
- 2.) Mi jellemezte Ézsaiás korát?
- 3.) Hogyan hívta el Isten prófétájául? Miért fontos a belső elhívás?
- 4.) Milyen lesz az eljövendő Messiás a 9. rész szerint?
- 5.) Ezékiás király mit tesz hitből és mit nem?
- 6.) Ki és milyen az Úr (szenvedő) szolgája?
- 7.) Milyen Ézsaiás Istenképe?
- 8.) Mi a megváltottak küldetése?
- 9.) Foglald össze Ézsaiás életrajzát!
- 10.) Melyek kedves igéid Ézsaiástól?

Jeremiás és kora

Jeremiás nevének jelentése: Isten felmagasztal, Isten magasztos, Isten megalapoz
Kora: Kr.e 630-tól 580-ig.

Anatót nevű kis izráeli településen élt családjával. Papi családból származott. Bár megházasodhatott volna, hiszen ezt Izraelben semmi nem tiltotta a papoknak, mégis nehéz élete és sorsa alapján az egyedüllétet választotta.

Ha azt mondtuk, hogy Ézsaiás kora egy lelkileg és történelmileg hanyatló korszak volt, akkor ez sokszorosán igaz Jeremiás korára. Miután Kr.e. 722-ben az északi királyság elesett, az önálló Izráelt már csak a parányi Júdai királyság jelentette Jeruzsálem központtal. Ez a kicsi terület egyik oldalon Egyiptommal, másik oldalon az Egyiptommal is harcoló babilóni, méd és perzsa birodalom között helyezkedett el. Ezért az akkori világbirodalmak ütközőterületéhez tartozott. Ha valamelyik biztos

hátszágot akart tudni maga mögött a szembenálló világbirodalommal vívott harcában, akkor biztosítania kellett ezeknek a kis országoknak is a lojalitását.

Ebben a történelmi helyzetben Júda királyai nagyon sokszor nem Istentől várták védelmüket, nem őt szolgálták parancsai szerint, nem benne bíztak egyedül, hanem hol Egyiptomtól kértek segítséget és védelmet, hol Babilónia királyától. Isten a hozzá hűségeseeknek megmutatta mindenek fölött való hatalmát, és sokszoros túlerőtől is megszabadította őket, de az őt elhagyókat kiszolgáltatta ezeknek a birodalmaknak. Jeremiás korában érkezett el a kicsiny júdai királyság a végéhez. A szóban Istenben bízók, de cselekedeteikben Istennek nem engedelmeskedők voltak többségben a király tanácsadói között. Így szembefordultak Nabukadneccarral, aki elfoglalta az országot, megszüntette önállóságát és deportálta a lakosait. Csak a teljesen nincsteleneket hagyta ott.

Jeremiás maga nem tudott írni, ezért mindazt, amit Istentől kijelentésképpen kapott, Bárukkal íratta le. Az első kéziratot felolvasták a királynak, aki az Istentől elhangzottakkal kapcsolatos egyet nem értését úgy juttatta kifejezésre, hogy a tekercs lapjait elolvasásuk után tűzbe dobta. Isten parancsára Jeremiás elrejtőzött, és újra lediktálta próféciáit. Ezek így maradtak ránk.

Jeremiás próféciái eligazítanak a kor útvesztőiben. Mindenki számára ugyanazt az utat ajánlja: visszatérni, visszafordulni a szent és hatalmas Istenhez. Épp ennek a visszafordulásnak, megtérésnek a hiánya miatt olyan kiszolgáltatott és erőtlen az ÓSZ-i választott nép.

Jeremiás próféciáinak egészen sajátos része az, amikor önmagáról vall. Egy őszintén küszködő lelkű embert ismerhetünk meg. Elmondja azt is, milyen komoly lelki terhet jelent neki minden körülmény közepette vállalni Isten kijelentésének továbbadását. Van, amikor szinte perel az őt kiválasztó Istennel: Rávettél és rávétettem (20,7).

Máskor arról vall: Igéd vidámságot szerzett nekem és szívbeli örömet.

Tartalmában minden fontos elhangzik: felszólítás bűnbánatra, felfedi a próféta az ítéletért kiáltó gonoszsgot. Szomorúan szemléli az Isten üzenetével szembeni makacsságot népe életében.

A 18. rész egy képhez köti Isten kijelentését: népe, az emberek hasonlítanak az agyaghoz, Isten hasonló a fazekashoz, aki az agyagból edényt készít. De ha elromlik formáztatása közben egy edény, a fazekas összegyúrja az agyagot, és új edényt formál belőle. Ehhez Istennek, mint az emberek alkotójának van hatalma.

Világosan kell szólnia az igaz és a hamis prófécia közti különbségről. Isten szerint látva világosan látja a közeledő ítéletet. Mivel azt kell mondania: aki megadja magát a káldeusoknak, az életben marad, aki nem, az elvész, ezért hazaárulással vádolják meg. Emiatt Jeruzsálem ostroma alatt börtönbe vetik, sőt egyszer az árnyékszék gödrébe. Isten megmenti őt, és Jeruzsálem elestekor Nabukadneccar király el akarja vitetni a királyi udvarába. Jeremiás inkább hazájában marad a nincstelenekkel. Ekkor a megbízott helytartót meggyilkolja egy királyi vérből származó tiszt. Ezután a megmaradtakkal Egyiptomba menekülnek sokan.

Jeremiás prófétai tisztéhez tartozott az is, hogy a fogságban élőket biztassa és bátorítsa, főleg a foglyoknak gyors hazatérést ígérő hamis prófétákkal szemben. Őrajta keresztül mondta el Isten: ez a fogság 70 évig fog tartani, amint később ez valóban így is történt. A fogságban levőkhöz küldött levele minden kor emberének lelki útmutatást ad arra nézve, hogyan éljünk saját lakóhelyünkön: „Fáradozzatok annak a városnak a békességén, ahová fogságba vitettek benneteket, és imádkozzatok érte az Úrhoz, mert annak békességétől függ a ti békességetek” (29,7). A könyv utolsó fejezetei a különböző pogány népekkel kapcsolatos ítéleteket tartalmazó próféciákat írja le.

Jeremiásnál többször találkozunk azzal, hogy nem csak szavaival volt feladata Isten kijelentésének hirdetése, hanem életével, cselekedeteivel is.

A zsidó hagyomány szerint Jeremiást idős korában feldühödött honfitársai megkövezték, és így halt mártírhálál.

Aki Jeremiásról, koráról, életéről többet szeretne tudni azon túl, amit a Bibliában olvashat, annak ajánlom Franz Werfel: Halljátok az Igét című világhírű regényét.

KÉRDÉSEK

Jeremiás könyvének kérdései:

- 1.) Milyen lelkület jellemzi a papi családból származó Jeremiást? Hogy függ ez össze a királyi papság újszövetségi tanításával?
- 2.) Mik a lelki hanyatlás jellemzői akkor és most?
- 3.) Isten emberét mennyire befolyásolhatja az éppen „uralkodó osztály”?
- 4.) El lehet-e hallgattatni Istent azzal, hogy a Bibliát eltünteti valaki, mint a király tette?
- 5.) Milyen utat mutat a Biblia a kor útvesztőiben?
- 6.) Jeremiás őszintén vallja meg Istennek vívódásait. Mennyire gyakoroljuk ezt gyülekezetben és személyesen?
- 7.) Hogyan formálja Isten a népét a 18. rész szerint?
- 8.) Mi a különbség az igaz és a hamis prófécia között?
- 9.) Mivel biztatja Isten a „fogságban”, nehezek közt élőket a 29. rész szerint?
- 10.) Elég-e Isten gyermekének szavaival bizonyóságot tenni Megváltó Istenéről?
11. Melyek kedves igéid Jeremiástól?